

63.

ВИДАНЄ „ПРОСЬВІТИ У. Н. СОЮЗА”.

Ч. 5.-6. Рік II. Vol. II. No. 5.-6.

За май-червень 1915.

May-June

ЗБІРКА ОПОВІДАНЬ.

Ukrainian Michigan
League Inc.

MICHIGAN AVE.

Ціна 20 цнт.

146 Potoroka Semen
1583 Field Ave

Entered as second-class matter February 6, 1914, at the post office
at Jersey City, New Jersey, under the Act of August 24 1912.

ВИДАНЄ „ПРОСЬВІТИ” У. Н. СОЮЗА.

Ч. 5-6. Рік II.

Vol. II. No. 5-6.

За Май-Червень

1915

May-June

З М І С Т:

	Сторона
Пятка - - - - -	3
Євшан-зіле - - - - -	17
Безробітє - - - - -	22
Павло - - - - -	29
В суді - - - - -	34
Чорт і Микитиха - - - - -	38
Бокачка - - - - -	43
Милосердність - - - - -	56
Слон і чоловік - - - - -	60
Добра дочка - - - - -	63
Statement of the ownership, management, circulation, etc. - -	64

ЦІНА 20 ЦЕНТІВ.

ENLIGHTENMENT

Published bi-monthly

**THE BOARD OF EDUCATION OF
THE UKRAINIAN NATIONAL ASSO-
CIATION OF AMERICA**

at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

Terms of Subscription:

U. S. A. **75 c** a year

To other countries **\$1.00** a year

Single copy..... **10 c.**

Ukrainian Michigan
League Inc.
MICHIGAN AVE.

Стефан Ковалів.

П Я Т К А.

I.

— Страх бою ся влосцянського банку і його начальника з Дрогобича пана Хапка — говорив часто Василь Хомяк і таки сьвяту правду казав. Скільки то рази приїхав у наше село пан Хапко з панами Жидами задовжені ґрунта ліцитувати, стільки рази втікав Василь за село в лози, щоби небачити людської нужди, не слухати похоронного плачу своїх сватів і кумів викинутих з хати на вулицю.

— Не йдїть люди доброохотно на заріз, а хотїй вас часом тягнуть під нїж, то не показуйте, що ви тїлько в силу богатї, а нищї духом — остерегав Василь своїх сусїдів, котрих намовляв писар, щоби брали гроші в банку на свої ґрунта. — Не бийте чолом перед тою золоченою каритою, у котрій пан Хапко розвертаєть ся, не подивляйте тотї цуговї конї, усе те до часу, усе переминеть ся, як переминаєть ся кожда річ з кривдою ближнього набута.

Але, але й на медведя заходить, таке ж стало ся з Васильом Хомяком: бідний хлопище знайшов ся нечаяно в притулі: прийшла весна, озимнїй засїв не зїйшов — бо не було його, а ярши засїяти також

не було. Вправді невелика обрадованна з того засїву на пісній, зимній, гірській глинці особливо, коли треба на плуг, борону, зерно і прочі видатки: можна б за те в десятеро збіжа купити і спожити хлібець насущний в спокою, алеж ту о що иншого ходить: чоловік волить сто раз зробити й сто рази всякій біді оплатити ся, щоби тільки мав свій кусень землиці та не пустопахом, але хоть стоколосою засіяний.

Думав Василь, думав і сяк і так, споглянув через маленьке віконце на триморґовий шмат глинки жовтої придатної на цегли, й не міг видумати ніякого разпуття. Раз снилось йому, що уже був зорав, шпеницю засіяв і заволочив, але щож з того, коли се тільки сон, марний сон. Думав Василь, суєтив ся, яким способом де роздобути стоколоси на засїв і навпослід за порадою писаря Андрія Михайлишина позичив від Мардохея Ройта на вексель пятаку.

Мардохей Ройт у нашім повіті дроґобицькім се великий чоловік. Покоївка пана Хирлія породила його на полі й кинула в кропиву при дорозі, бо мав дуже червону голову, а сама втопилась із стиду в кітлі кипячого воску земного в Бориславі.

Малого „червоноглавого” знайшли старозаконні кошерники, вертаючи від чудотворного рабіна жидачівського, зробили після свого звичаю „обрізане” й назвали його по імени Мардохеєм, по призвици Ройтом се є червонюхом. Підкидиш рудий дістав ся до дому багатого „трефняка”, котрий за покуту мусїв його годувати і освободив ся від наложеного на нього „хайрему”.

Мардохей Ройт вигодував ся. Хлопцем ходив поміж вози і кричав: „сірки фayne, сірки!” Потягнув часом небачній невісті або підохоченому ґазді

гаманець, кобелю з набілом, а все те робив спритно й хитро. Пізнійше в Бориславі либав*) по чужих за копах кипячку, хапав віск земний і по троха, по троха доробив ся людським гараздом: днесь є міліоновим доробкевичом, славним і голосним чоловіком, а тисячі рабів славлять його поїд небеса, біють перед ним поклони.

В того самого Мардохея Ройта, в того самого міліонера позичив Василь Хомяк п'ятку. Сам писати не знав, тільки положив на тім місці, де Андрій оловцем назначив — хрестик.

Написав Василь своєю спрацьованою рукою хрест кривий, чорний і сейчас якби протпчкою без кінця шпильнув його хто у саме серце.

Хрест кривий чорний, кажуть люде, смуток, горе, смерть нагла — думав Василь. — Господи! будь при мні і моїх недолітках дітьох, дозвожь їх хоть підгодувати троха.

— Ройте! — каже Василь оглядаючи на столі перед собою п'ятку замашену і пошідліплювану пачковим папером — я тобі говорю ту при кумі Андрію Михайлишині: п'ятку беру і віддам по жнивах; за процент дістанеш драбини сїна як патоки, але другої п'ятки не дам, бігме не дам, бо то було би за богато два гриби в борщ.

— Добре, добре, — відповів Мардохей Ройт і покленав Василя Хомяка по плечах. — До війта не підемо, ані до суду. Ти в мене тільки домів поставив, я тобі нераз був винен по кількадесять ринських. Ти такий був файний чоловік, що в цілім

*) Либати — згортати з води по ровах та калюжах кінським хвостом або віхтьом соломи „кипячку”.

повіті другого не знаю. Йди здоров, йди купуй в добрий час збіже, нехай Бог зародить. Як іще буде треба, приходи, я позичу знов п'ятку на вексель.

Не полестили слова Ройтові Васильови, не розігнали тревоги, яка огорнула його в наслідок чорного кривого хреста на векслі. Завагався хлопнище: брати, чи не брати п'ятки? Але якось сором, що нива на сьміх буде через літо облогом лежати, переміг тревогу й шеннув йому: бери гроші, купуй збіже і сій, нехай люде не сьміють ся.

Узяв Василь Хомяк від Ройта п'ятку, купив вівса, привіз на чужім возі радість до дому поміж семеро дробу: кожда дитинка підлізла з цікавості до вівса, общушала з приємністю мішок, стали наперед тіншити ся, які присмаки тепер їх чекають.

— Се буде й за великодню паску — кажуть діти. — Як присадимо камінь, а намелемо муки, то така буде, як тота „гамериканська“, що Смерека купив собі на „пампухи“, коли позичив був в банку сотку.

— Уступіть ся, діточки, не ріжте мене без ножа — сказала мати гнівно. — То овес на засів. Завтра понесемо в поле сїяти.

Діти зітхнули тяжко і пішли по кутах. Самим смаком обійшли ся, а чиру*) й не нюхали. На другий день, скоро тільки на сьвіт займалось, отець з матерю винесли овес в поле, кинули в сьвяту земельку й тернем заволочили!

По жнивах узбирав Хомяк стілько мерви, що не тільки віддав Ройтові п'ятку, але іще й ринського провізії; драбинчата сїна „як патоки“ обіцяв при-

*) Чир — рідка лемішка з вівсяної муки.

слати аж Андрій Михайлишин в полі обробить ся: на часі не можна було ніде коний дістати.

Перейшла осінь, минула зима, замахло на божім сьвітї весною, бузьки по болотах закалатали, а у Василя Хомяка закалатав Мардохей Ройт; перед самі вікна заїхав худою шкапою на предивецькій телізі й зараз глянув на оборіг обдертий і усьміхнув ся злобно.

Василь вийшов з хати, тільки що Отче-наш змовив, діти ротою також як з улія виринули, думаючи, що міняр з дрімбами притік ся.

— Я, Василюню, до вас нарочно... приїхав по моє сїно; довше ждати не можу, бачите самі, що уже дальше рік буде як я вам зробив вигоду..

— Нема сїна Мортку. В цілім селі кожний скупить ся, голої соломи годі дістати. От бачиш я цілий причолок з хати порізав на сїчку, що не було чим дозимувати; учора послїдне подене дав корові з під оборога, а сьогодні ледво виїхав її за село. Віддам пізнійше, по жнивах.

— Добре вам казати по жнивах, коли ви слава Богу господар на ґрунті, кметь: і корову маєте і молоко і обірник, а я що? Бідний Жид покривджений за добре серце. Кривда моя, Василюню. Крест сьвятий, що кривда. Або по жнивах два візки, або я за своє ушїмну ся в суді.

Суд для Василя Хомяка був небудь яким страховищем, але дійсним опиром і відьмою довгохвостю з Лисої гори. Одного року щось з десять рази ставав то за лїс пана Хирлія, то здекуційника і все обірвав найменше тиждень арешту. Последного разу так його якийсь **комендеруйонци** в вязниці по голові люлькою помацав і з над самого при-

чолка волос обірвав, що постановив скрити ся на другий раз перед судом, хотий би в мшачу діру.

— На що нам суду, — говорить Василь до Ройта — коли й без того можемо жити. Віддам як хочеш: два візки по жнивах.

Погодив ся віритель з довжником, розійшли ся оба в мирі, а шів кони яєчок, котрі Василюх прилагодила насаджувати курку, поїхали разом з Ройтом до Дрогобича.

II.

Василь Хомяк через цілу весну і літо не заспляв грушок в попелі; радив ся він то з кумом Андрійом Михайлишином, то з паном Ваном, підготовляв плян боротьби з нехристом; постановив за порадою обох тих секретарів громадських научити несовісного Ройта розуму за те, що взяв за позичену п'ятку ринського провізії, шів кони поклав і єще жадає два вози сїна.

— Не так буде невіро, — думав прозірливий Василь — не так стане ся, як ти собі у своїй голові уроїв, але так як мій кум Андрій і пан Ван і з „Вістника законів державних” вчитали, розважили мудро й оrekli. Пожди, кара божа спаде на тебе за се, що я тільки страху наїв ся через твоє циганство. Як візьмемо ся в трійку до тебе, будеш вайкати не сабашової і побожиш ся не хрестом съвятим поганине. Ринський провізії, шів кони поклав і досить з тебе, а за два вози сїна що жадаєш, то підеш хоч на два місяці там, де мені колись лисину на самім причолку криминальники зробили.

Поставив Василь Андрійови Михайлишинови стодолу, пану Ванови зотягнув підлогу в хаті, жде

на Ройта, жде, щоби його міг за порадою своїх адвокатів бодай раз колом на своїм подвір'ю потягнути, але Жидище не являв ся.

Прийшли сінокоси, минули жнива, за Ройта ні слуху ні духу.

— А дивіть, куме — каже Андрій до кума Хомяка: вашого Ройта гей вирвало. Прочув гадюка, що кіл уже затесаний, тільки ним просадити... Ба, ба, так то усе муєть смирити ся перед вченими секретарськими головами.

— Але драбинчата сіна віддам — говорить Василь — коли я вже обіцяв, треба слова додержати.

— Ані стеблини, слухайте, ані стеблини не дайте пархови понюхати — відповідає Андрій — ми уже його проучимо сього лихвара безсовісного. Дасьте йому драбинчата, то він схоче другі, потім оборіг, хату і т. д. аж вас до нащадн заگیرить. Не дайте нічого, на мене покличете ся, моя уже в тім голова.

— Як покликати ся, то покликати — відповів Василь і напив ся до кума, щоби було їм на здорове, а ворогам на безголове...

Послухав Василь дорадників, з Ройтом не сховався. Заскочила ненадійно тяжка зима, якомсь потягнув з пашою мало що не до Великодня. В самий страстний тиждень Хомяк крутить ся, що нема чим багрю до зеленої діпхати, а ту й термін в саму велику п'ятницю, прийшло йому, щоби ставав до суду в Дрогобичи.

— Жінко, що мені робити? Я не піду до суду, ліпше повішу ся!

— Господь з тобою, Василю! — каже напугана жінка. — Прецінь у лісі тими часами ти не був, перед здекуційником з накритою головою не стояв, то й до цюпи не замкнуть. То за свідка — лагодила жінка — певно що за свідка, що ти колись дивився, як пан Хапко війтовий три зуби витовк.

— Ба в свідка очі як в дідька, бодай став як камінь; війт візме басарункового як колись від Хпрлія, а мені причолок домкають „жайворонки” бориславські в арешті!

— Йди, йди не бійся, я тобі ручу й купиш жовтої фарби до паски, щоби така хоч раз була як у людий.

Полінув Хомяк з тяжким серцем до Дрогобича.

Прийшов до суду, а там Ройт в сїнях жде на нього з двома поліцаями і ще з якимсь панком. Здурів хлощице від разу, як побачив тільки урядників перед собою, забув навіть на котрім місці стоїть, а з переляку хоче поклони бити.

— Пожди катюго! — крикнув Ройт. — Я тебе засажу на рік цілий, розумієш?... Вилінишся і облізеши там в арешті!

Наляканий Хомяк став перепрашати Ройта, кланятися поліцаям, щоби не гнівалися, а він пристане на усе, тільки до арешту нехай не замикають.

Вихіснував Ройт слабу сторону своєї жертви, узяв його на шинк і там при свідках зробив Василь Хомяк угоду ось яку: або по жнивах три вози сїна, або пятьдесятку, на котру підписав знов вексель за доткненням пальцями пюра і зробенем кшижа свентего.

Аж тепер Василь Хомяк став обережніший. Днем і ночью гарував а складав крейцар до крейцарика, щоб раз з бідою розв'язатись. Не слухав уже ні Вана, ні кума Андрія Михайлишина, ні пошув на їх рекурси, тільки робив а робив. Якже набіправ цілу п'ятдесятку, узяв тоді кума Андрія і поїхав з ним до Дрогобича загодити Ройта.

Приїхали до міста а кум Андрій каже:

— Ви, Василью, не показуйте ся Ройтови на очі, бо там в нього заєдно тоті наддиванці крутять ся. Я сам гроші віднесу, може дещо сторгую: добре що-то урвати.

Мудре слово кум Андрій каже — подумав Василь і пристає на його предложенє; післав кума з п'ятдесяткою до Ройта, а сам лишив ся коло „Кривої Качки“.

— А що спустив що з п'ятдесятки? — спитав Василь прибулого Андрія.

— Щоби не спустив, дух би з нього спустило — каже смутно Андрій.

— А чи узялисьте хоть вексель?

— Та на що вексель? Я уже так зробив, що його не треба.

III.

Таке поведєнє кума Андрія Васильови не припало до вподоби. Пішов отже сам до Ройта розвідати, як стоїть діло з п'ятдесяткою і векселем. Тут довідав ся, що кум Михайлишин дав лише сорок п'ять ринських, а п'ятку зіставив собі, бо мав ще щось купити до дому і на льотерію поставити і три пачки „турецького“ взяти.

Прійшло до очей, кум Андрій став звиняти ся... — Простіть каже — куме, — не гнівайте ся, я признаю ся, що узяв п'ятку, бо мені дуже було треба; віддам її у короткім часі.

— Слухай же, слухай, Ройте!.. Кум свідок, що я тобі віддав п'яťдесятку, щобись мене не напастував.

— Добре, добре — говорить Мардохей — я другий раз від вас упоминати ся не буду.

— Ні, ще не усе добре — каже Василь. — Буде добре аж тоді, як ти мені віддаш вексель на п'яťдесятку; без нього я не уступлю ся тобі нині з хати.

Не хоче Ройт віддати вексель. Розпочав ся отже спір: Жид з кумом так, Василь інакше; вхопив Ройт Василя за с'ірак, хоче викинути його за двері та не може. Віддер Василь Ройтови кусень лейбика з цихесами, Ройт знов відфалатав йому з задугородицю*) від с'ірака — не гаразд. Надійшов на щасте пан Ван, казав дати літру тої ліпшої, випили її у трійку і таким способом переконали оба п'сарі Василя, ще незаконно упоминає ся вексель від Ройта, коли вже віддав йому п'яťдесятку.

Кум Андрій, як сказано, кунив собі за Василеву п'ятку: секретарську цигарнічку з янтаром, поставив аж десять карток на льотерію, узяв три пачки турецького тютюну й папірки; скрутив Васильови папіроса і погостив по „панськи”. Ще й присяжний десь навернув ся і взяв усіх трьох на свій форшпан**) до дому!

Рік цілий не міг Василь опам'ятатись, бо п'яť-

*) Богородиця — широченний ковнір з торбою.

**) Форшпан, — підвода.

десятка зжерла весь достаток з хати, але раз покінчив діло і мав сьвятий спокій. Одним дуже тішив ся і покладав всю надію: мав бо кількадесять возів перележаного обірнику, узбираного за кілька літ то з хліва, то з толоки, то з дороги, а усе те вивозив йому кум Андрій на три загінці поля.

Вертає раз Василь з ліса, де чехоліли*) Жи-ди молодник, закуплений за песі гроші від пана Хирлія, йде дорогою та думає собі, чому то такого марнотравника не замкнуть до криміналу хоть на кілька літ за те, що дає нищити таку брость молоденьку, аж чоловікови серце крає ся. Йде селом попри коршму, а Гершко Сомплявий вибіг і застунив йому дорогу.

— Погоди, маю до тебе орудку.

— Уперід віддай мені тих пять соток — відповів Василь — що вициганив ти від моєї сестри і скунив ґрунта за мою матерізну, інакше я тебе й не слухаю.

— Може б ти прийшов поставити стайню, то я заплачу разом.

— Недочеканє твоє! не піду. Право спродам кому небудь, а пять соток і коралї, що небіжка моя сестра сховала, мусиш віддати: коли не мені, то другому...

— Василю, не говори крізь сон! Мені від тебе буде щось належати ся: тих пятьдесять ринських, що ти позичив у Мардохея Ройта з Дрогобича і провізії в друге стілько. Маю вексель з твоїм підписом.

Сплюнув Хомяк і аж зареготав ся пустим сьміхом. — І ти, поганине, маєш відвагу мені такі дур-

*) Чехолити — витинати.

ниці говорити, ти сьвітовий злодій, розбійник? Та же ти за мою сестру повинен висіти на шибеници, що так тяжко її скривдив і забрав увесь маєток. Зачени ся лиш зо мною, а побачимо, хто виграє. Наговорив Василь Гершкови, наговорив, паматіркував, що влізло ся, тай пішов до дому.

— Мені, Василюю, пятьдесятку з процентом дати — кликав Герш за виходячим. — Ти майстер, відроби мені сокирою — Василю!

— Щоби тобі так грудьми робило. Пять соток і коралі віддай! а ні то вкриє тебе тяжка недоля.

Розійшли ся.

Того еще дня поїхав Гершко Сомпльвий до Дрогобича і заскаржив Хомяка до суду за пятьдесятку. В дві неділі зіхала до Хомяка секвестрація, оглянула ліщанку і з двору і в середині, нема що робити; все не стоїть зламаного шельюга: як би розвалив, то осталась би куна жовтої глини з вальків і дрібку ріща із спорохнілих плотів зачечи файку. Пошите десь щезло, тільки кушини моху місяцями спюювали дрантине покривало; шкода, що називала ся хатою і містила у своїм нутрі десятеро істот, сотворених на образ і подобу божу. Бігме-ж не стояло називати її хатою, тільки хиба для того, що там сиділи люди.

— Треба чого иншого глядати — сказав присяжний Цуценька.

— Тота крива, підскубана курка, сей котище замлілий і скриня з поломаним віком не вартують і за скрутлик тютюну.

— Та хиба еще ґрунт остане, а більше нічого — сказав війт з повагою — на пятьдесятку усе збере ся.

Засеквестрували ґрунт, всі три азгінці від хати аж до потока до Гершкового перекопу і розійшли ся.

— Засеквестрували, нехай там — каже Хомяк до жінки.

— Коли я за позичену п'ятку віддав п'ятдесятку і ринського провізії і шів копи яєць і ту позичену п'ятку, то уже щоб я і до Відня пішки пішов до самого найяснішого пана, так п'ять соток і сестрині коралі злодюзі-катюзі не подарую.

Пішов Хомяк з кумом Андрійом до якогось нового адвоката, порадив ся і написав супліку, але не до суду в Дрогобичи, тільки просто аж до „пшинайсьвентшої комісії” у Відні, щоб відразу всім носа утерти.

Жде, жде Василь, нема нічого з Відня, а Жид Гершко також спустив ніс на квінту; видно мусів троха побоювати ся трибуналу.

Вийшов Василь з жінкою за потік, оглядає ораницю, що так по приораню гною збухтіла і каже:

— Євко! але буде на рік пшениця, пшениця, що й люди нам позавидують.

— Та щоби нас тільки єще яке лихо не спіткало за сю позичену п'ятку — каже жінка.

— Не говори пусте, Євко! ось диви, яка на тих кусниках при долині капуста... головки аж мило на них глянути. Сього року крижалок на Рождество не будеш жадна. Ех голубці будуть, голубці!...

— Дай Боже щастє! — заговорив панич, вийшовши ненадійно з лозини і станув перед Хомяком.

— Дай Боже, Бог заплатить, дай Боже і вам! — відповів Хомяк і уже хотів сказати, що у нього свиней нема на продаж, але узрів жовтий шнурок

коло шапки і замовк, мов за язик вкусив ся. За паном надлізли громадські „судатори” з Гершком і стали оглядати Василеву угноєну нивку.

— Пан сендзя зіхали здавати ваш ґрунт Гершкові за довги — сказав вїйт і зацхав палицею в мягку ораніцію.

Судія глянув на обоїх Хомяків, на дрібні діти, жаль йому їх стало. Чутє людськості заясніло ясною сльозою на його повіках...

— Газдо, погодїть ся з арендатором! Ви справу програли; ви винні вісімдесять ринських і комісію; отже коли не полагодите ся, то віритель буде від нїї так довго ґрунт уживати, поки йому не сплатите.

Василь остовпів. Хотїв ричати нелюдським звірським голосом, але корч стиснув горло, дух в грудях заперло;; хотїв кинутись на розбійника своєї сестри, але йому відмовили службу й руки й ноги.

— Нї, ніколи прошу пана сендзього з злодієм не погоджу ся, ані не прошу йому моєї кривди — вимовив на силу нещасливий.

Судія здав ґрунт Жидові Гершкові Сомплявому, сїв на бричку і поїхав, а присяжний забрав ся тимчасом рубати капусту.

— Боже мій, Боже мій! темно мені — сьвіта божого не бачу! — кликав Василь Хомяк і йшов хильцем, сам не знав де. Над самим берегом скалистим заточив ся, упав комїть головою в потїк.

Прибігли діти, жінка, витягнули, зробили плач і крїк, та що з того? Діти ридали над погибшим, а Гершко рубав капусту.

Незавидна доля: говорив, що наїсть ся на Рождество Христове голубців, от і наїв ся!

М. Вороний.

ЄВШАН=ЗІЛЕ.

(Поєма).

Жив у Київі в неволі
Ханський син, малий хлопчина, —
Половецького-б то хана
Найулюблена дитина.

Мономах князь Володимир
Взяв його під час походу
З'ясерем в полон і потім
При собі лишив за вроду.

Оточив його почотом
І роскошам догідно,
І жилось тому хлопцяті
І безпечно, і вигідно.

Час минав. І став помалу
Рідний степ він забувати
Край чужий, чужі звичаї
Став за рідні уважати.

Та не так жило ся хану
Без коханої дитини:
Тяжко віку доживати
Під вагою самотини!...

Зажурив ся, засмутив ся —
В день не їсть, а серед ночи
Плаче бідний та зітхає,
Сна не знають його очи.

Ні від кого він не має
Ні утіхи, ні поради, —
Сьвіт увесь йому здаєть ся
Без краси і без принади!

Кличе він „гудця” до себе
І таку держить промову,
Що мов кровю з його серця
Слово точить ся по слову.

— „Слухай, старче! Ти шугаєш
Ясним соколом у хмарах,
Сірим вовком в полі скачеш,
Розумієш ся на чарах,

Божий дар ти маєш з неба
Людам долю віщувати,
Словом, піснею своєю
Всіх до себе привертати.

Ти піди у землю руську,
Ворогів наших країну, —
Відшукай там мого сина,
Мою любую дитину.

Розкажи, як побиваюсь
Я за ним і дні, і ночі,
Як давно вже виглядають
Його звідтіль мої очі.

Заспівай ти йому пісню,
Нашу, рідну, половецьку,
Про жите привільне наше,
Нашу вдачу молодецьку...

А як все те не поможе,
Дай йому євшана-зіля,
Щоб, понюхавши, згадав він
Степу рідного привіля”.

І пішов гудець в дорогу,
Йде він три дні і три ночі,
На четвертий день приходе
В місто Київ ошівночи.

Градькома прийшов, мов злодій,
Він до сина свого пана
І почав казати зтиха
Мову зрадженого хана.

Улещає, намовляє...
Та слова його хлопчину
Не вражають, бо забув вже
Він і батька, і родину.

І гудець по струнах вдарив:
Наче вітер у негоду,
Загула невпинна пісня,
Пісня вільного народу!

Про славетнії події,
Ті події половецькі;
Про лицарські походи,
Ті походи молодецькі!

Мов скажена хуртовина,
Мов страшні Перуна гromи,
Так ревли-стогнали струни
І той спів гудця-сіромни!

Але ось вже затихає
Бренькіт дужий, акордовий,
І замісто його чути
Снів народний, колисковий.

То гудець співає тихо
Пісню тую, що співала
Мати синові своєму,
Як маленьким колисала.

Наче лагідна молитва,
Журно пісня та лунає...
Ось її акорд останній
В нітьмі ночі потонає.

Але спів сей ніжний, любий,
Ані перший — сильний, дужий,
Не вразив юнацьке серце, —
Він сидить німий, байдужий.

І схлипла ся стареча
Голова гудця на груди! —
Там, де пустка замість серця,
Порятунку вже не буде!...

Але ні!... Ще є надія!...
Тут, на грудях, в сповиточку...
І тремтячими руками

Розриває він сорочку,
І з грудий своїх знімає
Той євшан, чарівне зіле,
І понюхать юнакови
Подає оте бадиле.

Що-ж се враз з юнаком сталось?
Твар поблідла у небоги:
Затремтів, очима блиснув
І зірвавсь на рівні ноги.

Рідний степ — широкий, вільний,
Пишнобарвний і квітчастий...
Раптом став перед очима
З ним і батенько нещасний!...

Воля, волецька кохана!
Рідні шатра, рідні люди...
Все те разом промайнуло,
Стисло горло, сперло груди!...

— „Краще в ріднім краю млім
Полягти кістками, сконати,
Нїж в землі чужій, ворожій
В славі й шанї пробувати!”

Так він скрикнув. І в дорогу
В нічку темну та погожу
Подались вони обоє,
Обнимаючи сторожу.

Байраками та ярами
Неутомно проходили, —
В рідній степ, у край веселій
Простували, поснішали...

Україно, мамо люба!
Чи не те-ж з тобою сталося?
Чи синів твоїх багато
На стінах твоїх осталося?
Чи вони-ж не відцурались
Не забули тебе, неньку,
Чи сховали жаль до тебе
І коханє у серденьку?

Марна річ! Були і в тебе
Кобзарі-гудці народні,
Що співали-віщували
Заповіти благородні.

А про те тієї сили,
Духу, що зрива на ноги,
В нас нема... і манівцями
Ми блукаєм без дороги!...

Де-ж того євшану взяти,
Того зіля-привороту,
Що на певний шлях направи, —
Шлях у край свій повороту!?

Еміль Золя.

БЕЗРОБІТЄ.

(Оповіданє).

I.

Коли рано робітники прийшли до робітні, то застали в ній холод, який віщує зиму. В глибині величезної кімнати стогнала мовчки машина з своїм непорушними раменами та колесами. Надзвичайна тишина еще побільшувала сумний настрій робітні, бо звичайно тяжкий віддих та могутний розгін машини відживляв цілий будинок неначе серце в грудях велетня, що мозолить ся при тяжкій праці.

Властитель фабрики вийшов з канцелярії і з смутком в голосі сказав до робітників:

— Діти мої, нема сьогодні роботи... Замовлення вже не надходять. З усіх усюдів пишуть листи, щоб затримати замовлену вже роботу. Нема купців на виготовлений товар. Місяць грудень, коли я найбільше гадав заробити, тепер загрожує руїною навіть найбогатіjším фабрикам... Мушу зупинити роботу в цілій фабриці.

Ся коротка промова вразила робітників. Коли властитель фабрики побачив, що робітники дивлять ся один на другого, коли спостеріг на їх лицах розпуку, що мусять вертати до дому, та страх, що

завтра дрібочки хліба не буде їм де взяти, додав трошки тихше:

— Я не людоїд, вірте мені... Моє положення також страшне, а може ще гірше ніж ваше. За один тиждень я втратив пятьдесят тисяч ф'ранків*). Зупиняю сьогодні роботу, щоб не знищити себе; не маю навіть ані сотика на виплати, які припадають на п'ятнадцятого... Кажу вам се по щирости, нічого не крию. Я хотів вам допомогти перебути сі лихі часи, однак далі сього зробити не можу, мене зруйновано. Не маю хліба, щоб з вами поділити ся.

За кілька хвилин, коли в'ластитель попрацював ся з робітниками, вони остали ся еще в робітні, дивлячись на не потрібні тепер робітничі знаряди та стискаючи кулаки. Іншими днями від самого ранку свистали тут пильники, гримали молоти. Тепер все те ніби заснуло в поросі руїни.

Дівчатам, що працювали у фабриці, стояли в очах сльози.

Чоловіки удавали з себе спокійних, розважаючи товаришів тим, що в Парижі**) з голоду не вмирають.

Нарешті робітники почали потрохи виходити з робітні, бо душно їм було в тім будинку, бракувало їм віддиху, морозило ся серце, як в хаті, де лежить мертвий. І тут праця завмерла і тут неначе вилетіла душа з тої велетенської машини, що те-

*) Франк — се французька срібна монета, вартости майже як австрійська корона.

**) Париж — найбільше місто у французькій державі.

пер стояла мовчки, а її кїстяк понуро сїрів в сумерках робїтнї.

II.

Робїтник опинив ся без працї, на вулицї, на бруку. Цїлїсенький тиждень бїгав усюди, однак не найшов роботи. Ходив вїд дверей до дверей, шукаючи кому-б продати свої рамена, свої руки, свої сили. Згодив ся вже працювати за половину платнї, але й тодї його не прийнято. Коли б навїть хотїв даром працювати, однаково не було б для него мїсця. Почало ся безробітє, те страшне безробітє, що скиглить, мов погребовий дзвїн по робїтничих пїддахах.

Уживши всїх заходїв, щоб вишукати роботу, якось за тиждень, робїтник вертав ся до дому. Ступав вїн повільно, з порожними руками, упадаючи пїд тягаром лиха. На дворї накрапав дощ. Париж серед болота виглядав понуро. А робїтник їшов тихою ходою, не зважаючи на слоту, щоб пїзнїйше прийти до дому, хотяй голод стискав йому жолудок. Схиливши ся по над поруче мосту, вїн почав дивити ся на воду, що вїдбиваючи пїну та бризкаючи навкруги, текла з великим шумом.

Дощ настав. Промїня газоних лїхтарнє освїтлюють вїкна рїжних крамниць. Коли б розбив одну шибку, то мїг би набрати хлїба на довгї лїта.

В реставрацїйних кухнях видно сьвїтло, а за величезними вїкнами з дорогого скла сидять люди, що споживають стравнї.

Переходячи попри пекарнї, цукорнї та рїжнї крамницї, що так дразнять та спокусують не одну

людину підчас голоду, робітник вертав на передмістє.

Коли ранком плакали жінка і мала донька, він обіцяв, що вечером принесе їм хліба. А тепер не мав сили вернути ся і сказати, що збрехав. Дорогою робітник роздумував, як би то увійти в хату, щоб таке сказати, щоби донька і жінка терпіли, хоч він добре знав, що вони довше не можуть голодувати. Він єще витримав би, але жінка і донька занадто слабенькі.

На хвилю майнула у нього гадка, чи не пійти би з торбами на жебри. Але коли переходила коло нього яка пані або який пан, рамя йому мертво, і голос завмирав в горлі. Так стояв робітник, мов прикований, на хідниках, а люди відвертали ся від него, думаючи, що п'яний, і не знали, що тій людині доскулює голод.

III.

Жінка робітника збігла сходами з горішного поверха, позіставивши на горі дитину, і задержалась коло брами. Її схудле тіло ледве вкривала легонька одіж і вона трясла ся від холодного морозного воздуха.

В хаті вже не було нічого: всьо, що брали, заставлено. Ще один тиждень без заробітку і доведе ся знищити хату. Вчера продала остатне ліжко, з якого тепер лишло ся саме простирало. Вона повісила його на вікні, щоби трохи втримати холодний протяг, бо дуже кашлала.

Не кажучи нічого чоловікови, вона й сама шукала заробітку. Але безробітє ще сильнійше

придусило жінок ніж чоловіків. В тих самих сінях живуть нещасні робітниці, яких голосний плач лунає цілими ночами. Одну з них жінка стрінула на розі вулиці, друга померла, трета десь зникла.

Вона принаймі щаслива, що має чоловіка — не п'яницю. Було би їм не зле, коли би не безробітє, що пообдирала всьо. А позичати нема де, бо винні за хліб в пекарни, винні в крамниці, винні перекупці. Боргу тільки, що не можна з сорому вулицею перейти. В полудне заскочила жінка до сестри, щоби позичити дваїцять су*), але й там застала такі злидні, що нічого не кажучи, заридала, і обидві сестри довго потім бідкали ся.

Нарешті, виходячи, жінка обіцяла принести кусник хліба, коли чоловік з чимсь поверне.

А чоловік не вертав. Дощ лив як з ведра. Жінка сховала ся під брамою. Великі краплі падали коло її ніг, а дощева сліть проникала її нужденну одіж. Як неставало терпцю, жінка виходила під зливу аж на кінець вулиці пильнуючи, чи не йде той, на кого вона чекає. І знову вертала ся до брами і знов чекала, хоч вже її починала трясти пропасниця.

Люди потручують її, а вона скулила ся і стала в куточку, щоби нікому не завадити. Часом муштини заглядають їй в очи. Жінка чує їх віддих, що палає похотию. Сей страшений, величезний Париж, сі яскраві сьвітла, сей невпинний гуркіт, ву-

*) Су — французька монета, на наші гроші около 5 сотиків.

лиця повна болота, хотять її неначе проковтнути. Є десь голодний, отже кождий має до нього приступ.

Коли на кінци вулиці зявила ся постать чоловіка, що йшов несьміло, мов злочинець, жінка вибігла на против і подивилась з неспокоєм:

— Ну що? — прошепотіла вона.

Чоловік не відповів нічого, тільки похилив голову.

IV.

На горі дитина не спала. Вона прокинула ся і мріяла, вліпивши очи в кавальчик сьвічки, що догасала на розі стола. Невідомо, які страшні думки переходили в голові сеї семолітної дівчинки. Вона сіла з краю лавки, що була їй за ліжко, і ціла трясла ся від холоду. Вихудлі рученята, мов у хорої ляльки, затулювали груди лахами, що її вкривали. Дівчатко задумало ся. Ніколи в житю не мала вона забавок. До школи не могла ходити, бо не було чобіток. Пригадала собі, як мати впроваджувала її на сонце, як вона була маленькою. Але-ж ті часи давно минули. Після того, як вони муєїли перенести ся до иншої хати, здає ся їй, що від того часу в їх хаті повіяв великий холод. І від тоді дівчинка ніколи не була вдоволена, їй заєдно докучав голод.

Перед дівчинкою стає житева загадка, якої вона ніяк не може зрозуміти. Її мати певне те все добре знає, але малим дітям про такі річи не розказують. Коли-б дівчинка була смілійша, то спитала б матір, хто то і на що приносить людей на землю, щоб терпіли голод.

А як неохайно у них в хаті! Дивить ся дівчинка на вікно, де повіває простирало, дивить ся на голі стіни, на ціле се погане піддане, яке з причини безробітя повне бруду і розпуки. Бідній дитині здаєть ся, що у сні бачила теплу хату, де блистїли ріжноманїтні красні річи. Дівчинка заплющила очи, щоб ще раз те побачити. А крізь заплющені повіки свїчка розсилає великий золотий блєск, в який хотїла-б увійти дитина. Аж ось від вікна дунув холодний вітер і дитина зайшлась кашлем. На очах виступили сльози.

Давнїйше вона бояла ся, коли доводилось лишати ся самїй у хаті, а тепер не знає, чому се їй зовсїм байдуже. Від вчєраншого дня нічого в хаті не їли, тому дівчинка думає, що мати виїшла по хлїб. Ся гадка їй дуже тїшить, і дівчинка мріє як вона покрає собі хлїб на шматки і їстиме їх поволеньки один за другим. Хлїб буде їй забавкою.

Нарешті ввійшла мати, а за нею і батько зачинив двері. Дівча шльє дивить ся обом на руки і не бачучи, чого так дуже хочеть ся, промовляє снівучим голосом:

— Їсти мені хочеть ся, їсти!

Батько схопив ся за голову і, лєдво стримуючи ревний плач, притулив ся в темнім кутку. Мати, ковтаючи сльози, кладе доньку спати. Вкривши її якимсь лахом, радить донечці бути доброю дівчинкою і — спати. Але дівчинка, що від холоду вже цокотить зубами і чує страшенну спеку в грудях, набрала відваги. Міцно обіймаючи шню своєї матери, дівчинка лагідненько питає ся:

— Мамо, скажи мені, чом ми такі голодні?

Перевід з французького.

Іван Вазов.

ПАВЛО.

(Оповіданє).

В Хисарі його знали всі. Він зустрічав гостей ще коло кріпосної брами, радо вигав їх, плигав, весело шуткуючи. І потім він веселив їх, як тільки вмів. І тому всі знали Павла, любили його й давали йому на пиво.

Було йому років 18 або 20. Почасти дурник, почасти комедіянщик, Павло був тихий та плохий, але не вважаючи на свої лахи, завсїгди був веселий і балакучий. В його великих, гарних очах, що блищали на невмитому, веснянкуватому, довгому лиці, завсїгди вигравала радість, хоча б на те не було ніякого приводу. І от через те, що Павло мав таку веселу та нешкодливу вдачу, що вмів розвеселити всякого, зробити якогось чудернацького викрутаса, чи сказати щось несподіване й незграбно-втїшне, його й любили всі, хто приїздив до Хисарі. Його базіканє, всяка нісенітниця, яку він плескав, часом досить злослива, переказувались одним-одному й для багатьох були забавкою.

Павло народив ся в маленькому місті, де жила тепер тільки його самїтна мати, яка проживала в страшенних злиднях і немогла про нього піклуватись; був у нього ще брат, та й той не-

знати де подів ся. Павло жив з тієї милостині, що йому давали за розвагу та де-яку поміч: то він носив, туди де купають ся, білизну, то бігав з ріжними дорученнями до Карлова, зустрічав нових гостей; бігав, співав, ходив колесом на руках — і за се мідняки, а то й срібні гроші падали йому в шапку.

Найкраще він умів показувати, як їздять машиною. Крикнувши: „фертіг!“*) і стистнувши руки, він починав бігти й труситись, з початку повагом, де-далі ж все швидче й швидче, вигукуючи: пу-пу-пу-пу! — мов би шумить машина. Потім гуркіт стихав, Павло біг тихше й ставав: се означало, що машина прибігла на стацію. Так він випроваджував усіх гостей з Хисара. От за се його й прозивали: Павло Фертіг.

Одначе, не вважаючи на те, що йому раз-у-раз давали гроші, він був завсігди обідраний, босий, напів-голодний і нінащо їх не витрачав. Лахи, в яких він ходив, йому хтось подарував; їв те, що лишало ся у когось після обіду, слав десь за селом у якомусь курені або під крамницями на базарі. Все се дивувало людей. Дехто думав, що Павло кудись закопує гроші, або зашиває в одежу, — але ж ніхто нічого напевне не знав, і коли його хто питав ся про се, то Павло плескав нісенітницю, але ніколи не відповідав. Тільки раз-у-раз згадував „Швайцарське царство“.

*) „Фертіг“ по німецькому значить — „готово!“ Так кричать кондукторі на німецьких залізницях, коли потяг має відіздати.

Взагалі слово „Швайцарія” було для Павла чимсь надзвичайним; йому здавало ся, що все, що тільки є найкращого, шляхетного, ученого — то все неодмінно з Швайцарії.

— Отсе справжня швайцарка — казав він, коли бачив чепурну дівчину. — От красуня!

Мене Павло поважав і тому при всякій нагоді звав „швайцаром”. Але часто, дивлячись на його пустоці та забавки, бачучи, як комедіянствує сей молодий дурненький парубок, — мені ставало сумно і я не міг зрозуміти, що то воно за людина.

Та якось трапив ся випадок, що примусив мене поглянути на Павла зовсім инакше.

Якось я стояв в кавярні і палив цигаро, коли се зненацька біля мене опинив ся Павло. Він весело всміхав ся й когось шукав.

— Кого ти шукаєш, Павле?

— Тебе ж таки, та дивлюсь, чи немає тут ще когось небудь, — відповів він.

— А навіщо ж тобі інші?

— Та боюсь, щоб не було тут якої порожньої голови.

— Ні, не має, — засьміяв ся я, — тут тільки два „швайцарів” — ти та я.

Павло засунув руку за пазуху й, витягнувши лист, сказав:

— Ти вмієш писати по французькому?

— Се лист в швайцарське царство, не аби як! — додав він мені.

— Напиши тут по французьки прізвіще мого брата. Лист в швайцарське царство. Дядько Матю

лист написав, а адреси не вміє. Темна людина, звісно, недотепний. Як то кажуть, письменний, та не друкований.

Тепер мені стало зрозумілим, чого Павло так поважав Швайцарію. Я написав адресу, за що той мене похвалив.

— А що робить там твій брат?

— Вчить ся в школі, розуму набираєть ся.

— На що ж він вчить ся?

— На лікаря. Сього року скінчить і приїде сюди лікарювати. Хто тільки занедужає, — тому він і допоможе...

Він схопив лист, крутнувся млинцем і наваживсь бігти до другої гостинниці, де сиділи чоловіки й жінки. — „Фертіг!“ — гукнув він, „доганятиму машину“.

— А що ти писав братови. Посилав поклони?
— спитавсь я.

— Деж, пак! Самих поклонів мало...

— А хто йому домагає, чи може в нього є гроші?

— У нього? — Вітер свистить в кешенях.

— Хто ж йому платить, казна?

— Господь.

— Як Господь?

— Не Господь, а гарбуз!...

Я здивував ся. — Чом ти не кажеш по людському, коли тебе питають, Павле; на що корчнш дурня, — вилаяв я його.

— А хіба я тобі не сказав? Фертіг, фертіг? Пу-пу-пу-пу!... і він побіг до гостинниці.

У вечер, побачивши крамаря Матю, Павлового родича, я почав його розпитувати про сю справу. Матю з початку не хотів признаватись, але нарешті сказав:

— Він буде дуже лаятись, б прохав нікому не казати, щоб не соромити його брата. Та вже вам скажу. Вже два роки, як він дає братови на жите ту милостиню, що тут випросить. З початку у його брата були гроші, а потім, як витратив, то схотів кидати науку. Але ж Павло, довідавшись про се, сказав: „Ні, сього не буде. Хай доходить кінця!” І от він не витрачає на себе й копійки, а засилає туди. Сам голодує, мучить ся, бовтаєть ся з ранку до ночі, а все для того, щоб зробити з брата людину. Братерська любов, добродію... Він хоча й дурний, але ж розумніший за багатьох розумних.

Нашу розмову припинив голосний регіт з сусідньої кавярні, де тепер Павло Фертіг ходив колесом так, що тільки його босі ноги маяли в повітрі...

Перевід з болгарського.

Україніан Мічїган

League Inc.

100 CAN AVE.

Виборний Макогоненко.

В С У Д І.

Судия (до свідка). Розкажіте, свідтель, що ви знаєте по цьому дѣлу?

Свѣдок. А що ж я знаю? Я при тому не був.

Судия. Какъ не были? Вы же ѣхали мимо?

Свѣдок. Еге, мимо.

Судия. Ну, такъ какъ же: мимо ѣхали и ничего не видѣли?

Свѣдок. А вже-ж. Хйба за гонів пятеро побачиш, та ще по-смерку?

Судия (здвигає плечима). Ничего не понимаю. Что онъ тамъ несесть? Ничего въ толкъ не возьму!

Свѣдок. Горілку-ж ніс, монополію. А той потовк його таки добре.

Судия. Такъ вы, значить, видѣли?

Свѣдок. Ні, Де-ж мені було видіти? Далеко було.

Судия (кричить сердито). Да что вы тутъ путаете? Я же васъ русскимъ языкомъ спрашиваю!

Свѣдок. То-ж бо то й біда, що русским. Я, вибачайте—звиніть, старий та темний, по-простому, та ще не дочуваю. Звиніть, коли що не так...

Судия (трохи схаменувшись). Вотъ вы слушайте и отвѣчайте. Вы ѣхали мимо?

Сьвідок. Та-ж мимо.

Судия. Значить близко, тутъ же, гдѣ побили этого... никакъ не выговорить... Тертицю.

Сьвідок. Тертицю?

Судия. Да-да.

Сьвідок. Та де-ж таки близько! Далеко. Коли-б то близько, то бачив би.

Судия. И мимо, и „дал-эко”. Кто же васъ разбереть?

Сьвідок. I мимо-ж, i далеко.

Судия. Вотъ безтолковый! Развѣ мимо значитъ „далэко”!

Сьвідок. А то-ж. Гонів із пятеро, кажу.

Судия. Что-что?

Сьвідок. Гонів із пятеро.

Судия. Что это значитъ?

Сьвідок. З пів-версти, ніби-то буде.

Судия. Поль версты? Это по вашему: мимо?

Сьвідок. А вже-ж.

Судия. Ну, безтолковый языкъ! Ну, хорошо. Такъ ѣхали вы за поль версты отъ этого мѣста, а не мимо. Ну и что же?

Сьвідок. Іду собі, та й чую: репетує хтось...

Судия. Что?

Сьвідок. Кричить, значитъ, на гвалт: „рятуйте”. Що-б воно, думаю, за статъ?

Судия. Кого вы хотѣли застать? Развѣ вы знали, что его будутъ бить?

Сьвідок. Крий мене Боже! Почім я знав?

Судия. А кого же вы хотѣли застать?

Сьвідок (дивується ся). Кого? Нікого.

Судия. Да вы же сами сказали: „что бы его застать”.

Сьвідок: Ні, не казав. Що воно, думаю кричить? Та й повернув туди возом. Аж бачу: лежить він, Тертиця, ніби-то, — голова розбита, кров, як з кабана...

Судия. Говорить онъ вамъ что-нибудь?

Сьвідок. Де вже йому було говорити. Нечувствений лежав.

Судия. Лишился чувствъ?

Сьвідок. Ні, не лишив ся.

Судия. Какъ же такъ?

Сьвідок. До-дому завезли.

Судия. Такъ что же вы путаете? Не лишился чувствъ и не говоритъ ничего...

Сьвідок. Нічогосінько. Водою одливали.

Судия. Ну, что же: онъ послѣ этого пришелъ въ себя? Говорить что-нибудь?

Сьвідок. Не прийшов до себе, возом повезли. А говорив він, що бив його...

Судия. Да постоитъ. Вы же говорите: не пришелъ въ себя.

Сьвідок. Ні. Повезли.

Судия. Да повезли-то-повезли. А какъ же онъ не пришелъ въ себя и сталъ говорить?

Сьвідок. І не прийшов, і не став: так, лежачого й підняли, бо охляв дуже.

Судия. Что вы сказали?

Сьвідок. Охляв, кажу, недвижимый став.

Судия. Ничего не розберу. Кто тамъ еще съ вами былъ?

Сьвідок. Та були там баби, збіглись, хлопець його той придуркуватий.

Судия. Сколько человекъ?

Сьвідок. Не було ні одного.

Судия. Да что вы ерунду несете? Вы же говорите, бабы сѣѣжалась.

Сьвідок. Еге, баби: жінка його, невістка, ще якась. Хлопець.

Судия. Значить, уже четыре человекъ.

Сьвідок. Ні. Я один человекъ был там.

Судия (знов сердито). Да вы считайте: жена его была?

Сьвідок. Була.

Судия. Разъ. Невѣстка была?

Сьвідок. І невістка.

Судия. Еще баба была?

Сьвідок. Була. Палажка.

Судия. Ну — три. Еще этотъ дурачекъ... Иванко?

Сьвідок. І важко. Насилу в чотирьох підняли.

Судия. Да вотъ вы сами говорите: въ четырехъ подняли. Значить кромѣ васъ четыре человекъ было?

Сьвідок. Та ні-ж бо: я один-однісінький человекъ і був.

Судия. Тьфу! Ну и безтолковый вы человекъ!

Сьвідок. Пропну ваної милости: запишіть мені вознагражденіе за труда, прогони ніби-то.

ЧОРТ І МИКИТИХА.

—0—

Якось то в пеклі велика потреба
На душі людські! Бо для чого-ж з неба
Так не шатають ся за душами,
Не підмавляють і не купують,
А чорти всіми силами,
Щоб їх дістати, м е н д р у ю т ь,
Бігають, як навіжені,
Шахрують, кільки стане їм сили?
Бувало, гроші добрі платили,
Особливо за хрещені.
Бо словами не обмане,
І підмова без пожитку.
Таки найбільше дістане
Чорт купити за калитку.
І для того то чортові,
Щоб кинути з рук до рук,
Треба мати в поготові
Десять близьенько грошій гук.
Тай чорт зробив собі лад
Тутки мати грошій склад.

У Микитихи крепкий був темник,
Що покойний чоловік
Постановив на убочі.
Впав він чортові в очи,
Бо і в добрій прикметі і місця немало;
Як раз збудований так,

Що на склад гроший добре ся придало.

То чорт його найняв
І Микитовій жінці
Задаток дав.
Зараз пекольний чумак
Таскає червінці,
Сиплють по міху міх
І насипали в стрих.

Чорт замкнув на колодку, сам часто шатав ся.

Тимчасом слух о грошах на село дістав ся.

А тут зараз сякі-такі
Гультяпаки, злодіяки
На чортові гроші ласі
Добпратись до той каси.
А чорт має нюх собаки,
Дійде нюхцем злодіяки.
Скрутить зараз йому вязи,
Щоби не крав по два рази.

Микитиха тих гроший хотіла конечно,
А добре кметувала, що се небезпечно.

Влізти просто до темника
Через двері або стріп —
То відвага вже велика,
Бо чорт нюхцем дійде тріп.

Але баба то зробить, що чорт не згадає.

Напротив темника, на самій долині
Найняла людей тай темник копає.

Всі дивують господині,
Що всадила в яр темника;
Кожному сьміх і публіка,
Бо вже пчоли ті пропали,
Що там будуть зимували.

Самі тільки в селі сьміхи
З господарства Микитихи.
А тимчасом дурні люде
Не кметують, що то буде.

Як вже готовий став сей темник,
Прикрита яма, обшита стріха, —
Був там коваль, німий чоловік —
Іде до него стара Микитиха,
Бо він нікому того не розкаже.
Десять рублів давши му до рук,
Сажньовий свідер робити каже,
А до того дваццять штук.
Коваль ухопив молота в руки,
Готовий свідер, готові штуки.
Як вже раз третій півні запіли,
Люде ще спали, чорти ся скрили,
Баба упрягши в візок коника,
Нишком таскала свідер до темника.
Ніхто на сьвітї ни мав і в гадці,
Що приходило на думку бабці.
Бабка раз-на-раз в темник ходила
І свідром діру в гору вертіла,
Тай докрутилась аж в чортів склад.
Зараз червінці сишнули, як град
І ціла каса чортова з пекла
В годину в бабський темник витекла.
Щоб же слід загубити
І чорт не міг вслідити,
Вінок в діру заложила,
Що на Маковея в церкві осьвятила.

Прибіг чорт в темник, двері відчинив,
Глянув, пустий льох — аж оторопів,

Аж сколів, аж забув ся,
Заплакав гіркими сльозами,
А потому схаменув ся
І заскреготів зубами.
Приклав до землі нюх,
Обіг весь темник вкруг,
Щоб де вислідити тріп,
Потом вискочив на стріп,
І обнюхав з верху стіни,
І всі стежки, всі дрозини.
І в буряни ніс свій врив,
А і в гору задер ніс,
А потому заревів,
Пав на землю бідний біс
І трохи з журби не здох.
Зірвав ся і скочив в льох,
Ще слідити хоче тут;
Бігає з кутка в кут,
Придивляєсь кожій стіні.
Аж на дні, по середині,
На дірочку малу впав,
Зараз ніс свій там приклав.
Аж тутже то засмерділо,
Закрутило, завертіло
В нюху чортяки,
Що аж з темника утік.
Бо від коли його вік,
Не нюхав такой табаки,
І грошій ся вже відрік.

Чортисько з'убожів так,
Як жидівський лапсердак.
Хотів вже до неба з пекла утікати,

Але собі зміркував:
Скажуть, що він гроші вкрав,
Тай мусів вже зістати.

Тут хоть лопни, хоть здихай,
Хоть топи ся, хоть повіш,
Душ до пекла доставляй,
А на душах є бариш.
Бідний чорт вже рад-нерад
Зайшов з жидами в спілку.
Жиди, як тільки взяли підряд,
Позакладали шишки на горілку
Тай доставили чортам більше душ, як треба.
Не їдна вибиралась вже просто до неба;
Як жид горілки піддав,
Чорт як своєю взяв.

Відколи з чортом жиди прокляті
В сю навіжену спілку пристали
І підряд взяли душ доставляти,
Таку принадлежність християнам дали,
Що самі лізуть, як біснுவаті
І наче дурні риби до матні,
Щоби души їх чортам віддати,
Ще несуть жидам гріш свій остатний.
Бувало, сиріли чорти немало,
А душ до пекла ще бракувало.
Тепер ся тиснуть так християне,
Що далі в пеклі місця не стане.

От якого лиха
Наробила Микитиха!

Спірідіон Осташевський.

Ukrainian Michigan
League Inc.
MICHIGAN AVE.

Л. Лучицький.

Бокачка.

(Оперета „Бокачіо”).

Торік, на масляну, у середу, прїїхав я у Київ. Де що продав, де що купив, а далї гарненько по-снїдав, поставив віз біля знайомих крамниць, сам пішов по містї гав ловити.

З початку пошвендяв по Олександрівській вулицї, а далї полїз по Хрищатикови, та так і припер ся аж на Фундукліївську вулицю. Далї пішов собі по нїй, коли ось гульк на лїворуч — на стїні будинку наліплена величезна грамота. Пани все читають її, тай читають. Один став на вєпиньки та на верх загляда, а другий зігнув ся мов той цуцик, та в низу читає. Кого-б, думаю, тут розпитати, що се воно таке. Може се на війну пригласають, або може хто богатий женить ся?

Кого б тут, думаю собі, розпитати, щоб до ладу менї розказав. Коли ось гульк — аж стоїть якийсь панич в синїм вбраню з золотим гудзиками. Так я до його простїсенько й налагодив ся і питаю:

— „Не во гнів вашої милости, паничу, скажіть, будьте ласкаві, що се таке за грамота?”

А він мені одказує:

— „Се сьогодні в тіатрах якомусь ахтьорові будуть показувати бурій хвіст”.

— „Що воно, кажу, за кумедія?”

— „Ні каже, се не кумедія, а поперечка”.

— „Яка поперечка?”

А він як почав розказувати, дай Боже пам'ять, як то він її назвав... якось так буцім то птиця... чи курка... чи гуска... Ага! згадав. Бокачка, каже, бокачка.

— „Що ж то, кажу, її їдять чи що?”

— „Ні каже, її не їдять, а тільки дивлять ся, аби лиш гроші заплатив. Дивитись і слухати є що, штука дуже гарна”.

— „А де ж то, сю штуку можна побачити?”

— „Іди, каже, у сі середні двері, а там покажуть і розкажуть”.

Увійшов я в середину, а там такі здоровенні єїни, що страх. Такі будуть завбільшки як Микитова клуня, а праворуч висить мисник. У тому мисникови маленька дірочка, а з неї якийсь пан вигляда, мов сїрко з будки. Підходжу я до того пана, скинув шапку:

— „Будьте здорові з середою, та ще з ма-слянкою”.

Мовчить, мабуть глухий, або Німець! Я впять до його.

— „Що се ви, ваше благородіє, трохи теє, вибачайте, глухенькі?”

А він як крикне:

— „Што тебе надо!”

Я аж злякав ся, та й кажу:

— „Чи мені можна подивитись на вашу бокачку, чи може не дозволите?”

— „Можна, відповідає, а коли ти хочеш дивитись, чи в день, чи у вечорі, бо сьогодні її два рази показуватимемо?”

Я постояв трохи, поміркував, та й кажу йому:

— „Ні, вже коли ваша ласка, то покажіть мені в день, а ще лучше як би можна було щоб зараз, бо я, бачите, як йшов сюди, то на возі покинув батіг, то як буду тут в ночі вештатись, то, ще чого доброго щоб який чорт там його не вкрав, а батіг хльосткий!”

— „Ну, каже, як знаєш, мені однаково — коли хочеш то тоді й дивись”.

— „А ну, ну показуйте вашу чудасію, вашу бокачку. А скільки за се треба заплатити?”

— „А за скільки ж ти хочеш подивитись, за яку ціну?”

— „Що ж, кажу, хіба у вас ту бокачку на кварти, чи на аршини міряють?”

— „Ні, не міряють, а тільки на яку ціну хто побажа”. І почав:

— „За 15 карбованців хочеш?”

— „Тю, тю, на вашого батька, та я за такі гроші пару бичків куплю”.

— „Ну, каже, за 10 карбованців?”

— „І се ка-зна що вигадуєте: моя сіра з хомутом і то тільки вісім з половиною”.

— „А за пять хочеш?”

— „І се дорого”.

— „А за карбованця?”

— „Е бодай вас! Не глузуйте”.

— „Ну, от тобі, каже, послідне слово — за трийцять копійок, візьмеш?”

— „Зменьшіть, — кажу, мені, пане, я не заможний чоловік”.

А він затаїв ся і нічого не хоче відповісти; надув ся мов сич, сидить і соне.

Постояв я, трохи поміркував, і вже хотів було йти до воза, так навожденіє так і цуне, щоб побачити тую бокачку. „Е, думаю, куди нейшло, взяв чорт корову — хай бере й теля. Коли вже так забалалося, то заплачу гроші, та так надивлюсь на ту бокачку, щоб довго було про що самому згадувати і людям розказувати”. Підходжу я впять до того пана, даю йому гроші тай кажу:

— „Нате вам гроші, получайте, показуйте, а ми будемо дивитись”.

Він узяв ті гроші, перелічив, відірвав шматок якогось паперця, вткнув мені у руки, а самому йому зробилось, мабуть, соромно, бо взяв та й кватирку зачинив.

Беру я той папірець у руки, дивлюсь на його, розглядаю, на всі боки повертаю, але нічого не бачу. Я вже й на двір виходив і на сонце крізь той папірець дивив ся — нічого не видно. Тільки всього й видно, неначе хто дьогтем полянав, а бокачки чортма! А далі розсердив ся та побіг до того пана, що гроші у мене взяв, та як почав у кватирку гримати, аж мисник заторохкотів. Він відчиняє кватирку.

— „Чого се ти безпорядки заводиш!”

— „Еге, кажу, безпорядки, а се хиба порядки, що ви зробили, га? Взяли у мене гроші, та ще й глузуйте; ткнули якогось біса, та й думали, що ме-

не обдурите. Е, ні, не на такого попали, вертайте мені зараз гроші. Се не бокачка, а мана”.

— „Дурний, каже, чого ти ренетуєш, то не на папір дивлять ся. От іди в середні двері, то там візьмуть у тебе сей квиточок, покажуть тобі місце, а ти сядеш, на тому місці, та й будеш дивитись на бокачку так, як і усі дивлять ся. Ну, тепер розумієш?”

— „Еге, кажу, отак то я добре розумію. Спасибі вам за те, що так до ладу розказали”. Та й пішов я до середних дверей.

Увійшов я в середину, коли дивлюсь, аж стоїть якесь начальство — з червоним коміром і до одержи попришивані золоті ґузики, та як крикне воно до мене.

— „Куда лізеш хахол?”

Я аж злякав ся.

— „На бо...бо...бо...кач...ку, кажу, прийшов подивитись”.

Він вихватив з моїх рук той квиток, подививсь, та й каже:

— „Іди на гору, там тобі покажуть”.

— „Куди ж, питаю, мені прикажете йти, чи ліворуч чи праворуч?”

— „Куди хоч, каже, туди і йди, однак вийдеш на одну дорогу”.

Поліз я по сходах. Лізу та лічу; полічив так з вісімнайцять. Вилажу на рівне, а там знов начальство кричить:

— „Куди”.

— „На бокачку, ось куди!”

Він, теж, подивив ся на квиток.

— „Іди, каже, висше”.

Ну, думаю, нехай буде й так, може з сього що небудь й вийде, тай поліз впять до гори. Впять полічив сходів з п'ятнайцять. Тільки що на послідну став, як впять якийсь чорт поставив такого крикуна начальника як і там внизу були і сей кричить:

— „Куди”.

— „Звісно, кажу, на бокачку, не дуже то гримайте та показуйте де вона”.

Він подививсь на мене, а далі на квіток, і сей каже:

— „Пошел вище”.

Та воно, мабуть, що так верстов зо три прийшло до гори лізти, бо вже, лізучи, я так втомився, що аж на мені сорочка мокра стала. Коли вже я доліз до того, що вже нікуди було далі лізти, бо вже головою об стелю вдарився, то там ще один начальник до мене причіпився, але се вже не такий, бо вже не було у його ні червоного коміра, ні блискучих гудзиків, мабуть п'яний. А теж кричить:

— „Куди”.

— „Та цитьте, кажу, нехай вам заціпить; тут світ не милий, так втомився, а ви ще репетуєте; звісно куди прийшов — на бокачку дивитись, ось що”.

Взяв від мене той квіток, вибрав для мене місце, та й каже:

— „Сідай і мовчи, бо будуть починати”.

Ну, тай місця ж там пороблено, нехай йому всячина! Якась вузьенька дощечка, а на боках заткнуто якісь прутики залізні; а на мені кожух і свита. Ніяк не можу вмотити ся. Кублю ся як та курка на гнізді. За мною якийсь купець сидів, та як крикне до мене:

— „Чого крутиш ся, чому не садиш ся, що у тебе шило, бач другому перешкаджаєш дивитись?“

Сїв я вже як міг, тай сиджу. Коли як зиркну до низу, а там панів, панів, мов черва кишить, та все лисі тай лисі. Та так ті лисини у них блищать, як буцім ті лаковані панські чоботи. А праворуч і лїворуч панночки з дірок виглядають, мов ті поросята з кошари. Дивлюсь далї, а перед панами якась хвоста і маленька дїрка, неначе дверцята, а з тієї дїрки почали канєлисти вилазити. Лїзе один і несе з собою скринку, взяв тай сїв, а далї лїзе другий і теж сїв, а потїм третїй, четвертий... Один припер таку здоровенну скринку, як броварська кухва, та став собі у куточку і закрив ся нею, мабуть йому стало соромно чи що. Як їх вже на ту хвосту напхало ся, так як оселедцїв в бочку, та як заграють, аж у вухах заляскотїло: гудуть скиглять, пищать, аж сумно робить ся. А той по здоровїй скринцї як різне, а вона так страшенно загуде, мов бугай у чередї. А один став між ними, та ще взяв у руки пужално, та таке виробляє руками, головою, що аж сьміх мене взяв. Дивлюсь на його і нічого не розберу — чи він хоче з ними битись, чи він від них мухи відганяє. Отак різали, різали, а далї чирк — тай перестали. Але, не вам кажучи, так нагули, що аж каганцї потемнішали. Я вже думав, що зовсїм погаснуть. Коли се зирк, аж понолотнїв, так злякав ся, і сам не знаю що воно дїєть ся. Чи ми до низу пливемо, чи та стїна до гори лїзе? Коли гарненько роздивив ся, аж ні: ми сидимо на місци, а то тїльки стїна відкрилась, та тїльки не розберу куди — чи на вулицю, чи на другий сьвіт? Але менї здаєть ся, що на другий сьвіт, бо я ще таких ку-

медних людей, як там були, ніколи не бачив. Там були і в курточках, і без курточок, і в патинках, і без патінок, і в штанцях, і без штанців. А таке втворювали, що кат його й розбере. Той кричить, той репетує, той смієть ся, а другий танцює, чорт його розбере, що воно таке. — Чи вони поприходили на нас дивитись, чи ми на них. Отак собі сиджу тай розглядаюсь... Коли се мені водиці забажалось, бо я, знаєте, як сиродав ся, то гарненько поснідав — зів дві тарані, та ще головку чихоні — то й погнало на пійло. Питаю сусіда, що біля мене сидів:

— „Де б тут, дядьку, водиці напиться?”

А на сім слові підбіга до мене якийсь такий кумедний чоловіга. У його одежи передні поли собаки пообгризали, а ззаду тільки два шматки теліпають ся.

— „Вам води?” — каже він.

— „Еге, кажу, коли ваша ласка, то покажіть де вона”.

— „Ні, каже, я вам принесу”. Тай побіг.

От, думаю, і тут добрий чоловік найшов ся.

Незабаром приносе він мені фляшочку води. Узяв я ту фляшочку у руки, та голь... голь..., тай до дна випив. Вона мені показала ся якась така чудна — чи то вона така солодка, чи вона така міцна — бо як я напив ся, то аж в шіт мене кинуло, і сльози з очий потекли. Кажу йому:

— „Що се за вода?”

— „Се, каже панська”.

— „Ну, кажу, спасибі вам, що ви мене напоїли”.

А він і каже:

— „20 копійок”.

— „За що, кажу?”

— „За воду, відповідає”.

— „Тю-тю! кажу, що се сьвіт клином зійшов ся, щоб за те, що води напив ся, та й платити. Та ти, голубе, забери всіх отсих людей, що тут у тебе у тїятрі, та приведи їх до мого села, то я з своєї криниці натягаю вам повне корито, а ви нійте хоч полопайтеся то я за се і копійки не візьму”.

Еге, так то він мене й послухав. Взяв зараз десь видрав десятників, привів до мене і сказав, що я не хочу платити. А ті, гемонські кліщі, як причіпились до мене, мов реняхи до кожуха. Бачу я, що непереливки, заплатив їм за ту воду, та й тягу з тїятрів. Думаю собі, нехай вам біс з вашою бокачкою, як іще заманеть ся води, то вони тут з мене і шкуру здеруть. Цур їм... взяв і почвалав до воза.

Приплентав ся до воза, та мерцій застріг свою сїру і драла з Київa. Їду сердитий і жаль мене бере: і пів карбованця грошій пронало, і клопоту набрав ся, та ще й трохи — тріхи в буцигарню не поцав. Нехай вони там тямлять ся з своєю бокачкою. Уже коло півночи приїхав до дому. Приїзджаю, а жінка вийшла мені ворота відчиняти. Відчиняє, а сама цокоче — а вона у мене, не вам кажучи, дуже велика цокотуха.

— „Що ж ти, каже, чоловіче, гостинця мені з Київa привіз?”

— „Де там, кажу, тобі гостинці, там така дорожнеча у Київі, що не доведи Господи. До чого не ткнишь, то все плати. І за бокачку плати, і за воду плати”.

А вона як заголосить:

— „Бач, каже, сам вже їси, щоб трясцю зїв, а жінці не привіз”.

— „Який, кажу, її чорт їсть, на неї тільки в тіятрах дивлять ся та слухають”.

— А ти ж там був?

— „Авже-ж був”.

— „Так повези і мене до тих тіятрів, нехай і я подивлю ся”.

— „Еге, туди ж пак, так зараз і повіз”.

— „Кажу тобі повези, бо як не повезеш, то візьму зараз тай умру”.

— „Ну, ну, нехай тобі біс, не вмирай, подожди до неділі то вже й поїдеш”.

Діждальсь ми тієї неділі. Взяв я вилагодив візок, заслав білим рядном, запряг свою сіру. Жінка одягла різдвяний кожух, а я великодню свиту, посадали тай поїхали до Кніва. Приїхали у город, поставив візок на постояльці, а самі, гарненько поспідавши, потягли до тіятрів. Дорогою прийшло мені на память, що там прийдець ся за воду платити, то аж серце у мене здавило. Коли гульк, аж на морщастє, кацан під будинком продає квас. От, думаю собі, і гаразд. Підійшов до його тай кажу:

— „Дядінька, дайте мені два кухлички квасу. Та ще, колиб можна було, щоб налити у фляшку, бо я хочу узяти з собою”.

А він каже: „ти краще візьми нашого руського, що зветь ся „кислі-щи”, та той уже буде прямо в фляшках”.

— „Ну, кажу, нехай буде й так; давайте”.

А жінка каже: — „на біса він тобі здав ся той квас?”

— Кажу: — „мовчи, то вже я знаю, що роблю”.

Заплатив кацапови дванайцять шагів, забрав фляшки, тай потяг до тіятрів.

В тіятрах підійшов до того пана, що сидить в дірці.

— „Будьте, кажу, здорові з неділею сьвятою, та ще й з заговінами”.

Мовчить.

— „А дайте, кажу, мені два квіточки на бокачку, на гору, по трийцять копійок”.

А він як почав шарити по столі, по паперцях, шарив, шарив... А далі й каже мені:

— „За трийцять копійок, на гору, тільки один zostав ся, а то є на низ за карбованця; як хочеш, то бери”.

— „Ні, кажу, спасибі вам за таку ласку, щоб так дорого платити. Краще ходім жінко до дому, та будемо заговляти, як Бог велів. А вона як зарепетує:

— „Бач, я й сорочку нову наділа, а ти мене не хочеш в тіятри повести!”

— „Нехай ти, кажу, скажиш ся з твоєю сорочкою. Цур тобі, пек; не голоси: Поведу вже... поведу, щоб з тебе пара вийшла. Ти мене тільки до сорому, та страти, доводиш”.

А далі й кажу панови:

— „Дайте мені одного квітка за трийцять копійок, а другого за карбованця”.

Взяв я ті квітки тай почав з жінкою торгуватись.

— „Чи ти, жінко, полізеши на гору, а я піду вниз? Або я полізу на гору, а ти вже йди на низ, бо я вже на гору дорогу знаю, я вже там був”.

Віддав того квітка, що за карбованця і дав її фляшку квасу, та ще й наказую:

— „На тобі, Леличко, осю фляшечку з квасом і памятай — як тільки що тобі водиці забажаєть ся, то ти за се ані словечка нікому не говори, а візьми, достань фляшечку, посмокчи тай мовчи. А тепер іди собі, з Богом, в середину, та дивись на здоровле, а я піду своєю дорогою”.

Поновз я по тих сходах. Приліз до одного начальства і кажу:

— „Будьте здорові, з заговінами”, — тай пішов вгінше.

Доліз до другого і кажу:

— „Будьте здорові, з неділею сьвятою”, — тай посунув вгінше.

Доилентав ся до третього і кажу:

— „Поздоровляю вас з тим днем, що сььогодні”.

Та так аж до четвертого прителепав ся. Віддав сьому послідному квиток та й кажу:

— „Показуйте мені, мерцій, місце, бо я дуже внігав ся”.

Він мені показав де сісти, я сів, та тільки відсапуюсь, після тієї гемонської ходні. Як уже добре відсапав ся, то тоді почав по тіятрах розглядати, мов той вовк овець. А далі зиркнув до низу, а там моя Леличка сидить між панамп і так сяє, мов сояшник між будяками. Так мені зробилось на душечці радісно. Деж, моя рідна жінка, та поміж панів попала, ова! Дивлюсь, впять капелисти посходились, заграли і перестали. Коли се чую, щось зашуміло та заляшотіло. Пани регочуть ся, аж за боки беруть ся. Коли глянув я до низу, аж там нещастє. Моя жінка взяла фляшку з квасом, та поставила собі між коліца, та ще мабуть за затичку пальцями бралась, а квас мабуть нагрів ся і затичку відіткнув. Як

підє квас у гору! Як візьме мене за серце та як нароблю я репету:

— „Леличко, що ти робиш, праця пропада!”

А вона до мене кричить:

— „Що ж я вдію, коли бачиш як він летить?”

— „Бодай, кажу, з тебе печінка вилетіла, дурна; візьми фляшку лівою рукою за низ, а правою, великим пальцем, дірку заткни!”

А тут, на моє лихо, як-раз і стїна відкрилась. Там почали співати, а музика грати. Пани сміють ся, квас розливаєть ся, жінка голосе, десятички її виводять, я з гори кричу... Таку завірюху зробили, що я і не стямив ся, як на вулиці з жінкою опинив ся. Як уже я трохи очунав ся, — вхопив жінку за руку, тай втік до господи. З того часу мені і одна ніч не проходить, щоб що небудь не верзло ся: як не тіятри, то квас, а як не квас, то та гемонська бокачка. Бодай вона була їм на радість одубіла... От як!

Ukrainian Michigan

League Inc.

MICHIGAN AVE.

Петро Розегер.

МИЛОСЕРДНІСТЬ.

—о—

Одного дня, коли по скінченій науці діти збірались домів, учитель затримав їх на хвильку та сказав:

Сими днями довідав ся я, що деякі з вас, не хочу назвати їх по імені — у вільних хвилях бавлять ся в той спосіб, що знущають ся та мучать звірята. От приміром вяжуть крілікам задні ноги, щоби не могли скакати, обтинають голубам крила, щоби не літали. Та навіть вкладують в уха пса розжарені кусеники губки, щоби налюбуватись його божевільним біганєм. Мої дорогенькі, застановіть ся! Чи в той спосіб повинні бавитись такі гарні, невинні діти, якими є ви?! Вам може й на думку не прийде, скільки мук, терпіня, ви тим безборонним звірятам завдаєте! Діточки! — Я прошу, заклинаю вас: закиньте забави того рода, не мучте, не знущайтесь над другими сотворінями! Вониж живуть, відчувають біль, так само як і ми, люди!

„Сі мої слова нехай будуть пересторогою для Вас на ціле житє! — Памятайте, що діла того рода ведуть до найогиднійших проступків, а кінець — сего всего не рідко — шибениця! В глибині душі кожного чоловіка криє ся нахил до злого, алеж ми, люди культурні, розумні, а не дикі; ми неповинні, навіть не сьміємо давати сему погубному нахилу волю, а навпаки поборюймо його всіми силами.

В серцях наших розвиваймо чувства лагідности та милосердіє до всіх сотворінь на свѣті живучих. Єще у послѣдне прошу, благаю Вас, Мої Любі, не допускайтесь ніколи більше таких звірств, не знущайтесь над сотворіннями слабшими від Вас!

А тепер ідїть спокійно до дому.

Коли діти вертали домів, случилось їм бути свѣдками дивної події.

Ото молодий, червоний челядник різника з великим, кровю обхляпаним, білим фартухом провадив теля на посторонку.

Воно прочуваючи свою смерть, усіми силами старало ся вирватись з його рук; ричало, стогнало, шарпалося в зад, то знов унадало на передні ноги, мов милосердія благаючи у нього! Однак все дарма; він сильно шарпнув мотузом, та поволїк теля до різні. Діти з великим заінтересованєм приглядалися усьому; одні брали в оборону теля а другі челядника-різника. Через входову браму запровадив він теля на подвірє, виложене камінними плитами; на стїнах будинків поприбівані були великі гаки.

Різник повалив се бідне сотворіє на землю, клякнув на нього, витягнув ніж, пробив ним стегна задних ніг, підніє його відтак за зранені ноги та завїсив на залїзних гаках. Нещасне, звисаюче, страшно ричало, кидало собою, розбиваючи собі голову о стїни. Різник спокійно приїє з комори посудину, підставив як раз під телятко, дозволи наострив свій різничий ніж; тоді сильно злавав теля за ухо одною рукою, а другою застромив глибоко ніж у шню своєї нещасної офіри.

Довго ще кидало воно своїм тілом, аж вкінці звисло спокійно неживе, лиш кров ще поволи стікала в посудину. — На се все діти мовчки дивились.

Коли вже все скінчилось, діти почали розходитись домів, розправляючи живо о всім, що бачили. — Один хлопчина так був сям захоплений, що найбільшим його бажанєм було статись різником, наколи виросте; другий знова задумував зробити те саме з своїми кріликами, щоби побачити, як вони будуть заховувати ся.

Я переконаний, що мої читачі обурені... але не на різника, котрий в присутности дітей в такий варварський спосіб заколов теля, — а на мене, — на чоловіка, котрий важив ся так докладно представити такі погані річи! Надто вражливі натури зомліли-б, читаючи се!

— Се таке погане! — Я однак нічого не зробив, як тільки вірно представив річи, котрі діялись, та все еше діють ся, а що найгірше в присутности дітей!

Ніхто й не застановить ся як страшного, непростимого проступку-гріха допускаємось проти цілої людскости, наколи дізваляємо на такі річи в присутности дітей! А ще більше, коли їх знущане ся над звірятами уважаємо яко забаву, річ зовсім не нікідливу.

Забуваємо зовсім, що діти суть надто вражливи, так на добро як і на зло.

Школа давно положила собі за задачу зацілювати в діточі серця чувства людскости, але як часто нищить ся сї гарні чувства у дітей одним невластивим ділом зі сторони старших.

Одного разу мав я поважну суперечку з моїм знакомим, молодим учителем, котрий впевнював, що мої погляди на цілю сю справу суть безпідставними та малозначними. Бо, як зможемо, говорив він, виховати сильних загартованих людей, котрих чувства в дитинстві так були би винїженні. Будуть се слабї, безенергічні, перечулені одиниці, котрі радше принесуть собою шкоду, чим хосен цілій людськості.

Однак я від себе сшитаюсь: „Чи ми лиш на гоє на сьвітї жнемо, щоби взяїмно себе мучити, та ще й над другими сотворінями знущатись? Ні, ніколи ні! Ми на те є на сьвітї, щоби жити, та житє підтримувати, а коли ми мучимо звірята, ми тим самим відбираємо їм можність житя. А робити так ми ніяк права не маємо, бо звірята суть так само сотворінями Божими як і ми, та сотворені рівнож на тоє, щоби жити. Релігія каже, що усе в сьвітї єсть сотворене для ужитку чоловіка; наколи так, то через тоє, що ми над иншими сотворінями знущазмось, відвдячуємо ся їм за незмірний хосен, який вони людям приносять? Чи через знущанє ся над звірятами оказуємо свою висшість над ними? Ні! Ми можемо їх уживати, хоронитись перед ними, але ніколи не повиннисьмо, я-б сказав не сьміємо мучити їх. — Будьмо справді людьми, та робім так, як людям пристало! Хоронім, та шануймо звірята, а в серця наших дітий вкорінюймо чувства милосердія до них, яко знамя пошани житя не лише людського, але й других сотворінь-звірят.

Вільний перевід з німецького.

СЛОН І ЧОЛОВІК.

—0—

В зоологічному городі в Нью Йорку стояв довгі літа скований ланцюгами слон. Його вважано за неосвоєного й приковано до одного місця, щоби не міг робити жадної шкоди.

Недавно тому його наглядач прийшов до переконання, що слон не мігби зробити жадної шкоди й безпечно можна-б його розкувати.

Ланци знято, а наглядач думав, що бідолашний звір буде тішитись свободою і стане веселим задля того, що буде міг свobodно рушати ся в великій конарі.

Слон не рушив ся. Ланци знято, він не був вже прив'язаний, але все таки стояв на тому самому місці.

Навичка до рабства, до монотонности зробила ся за спільною. Слон, хоч свobodний, стояв заєдно махаючи сумно головою й не відаючи про свободу, яка прийшла до його.

Мушени, жінки і діти, що оглядали слона, а й газетні репортери розводили ся широко над „дурнотою” слона.

„Слона називано наймудрійшим зі звірят”, каже один шсака, „але сей слон, що не знає, ко-

ли йому знято ланци, показує мабуть, що слон може бути також крепким дурнем”.

Як легко приходять ся нам людським істотам, бачити блуди наших собратів і створінь, що стоять низше нас.

Але хто з нас може дійсно сказати, що не є в цілком таким самім положеню як сей бідний слон, прикований давно тому ланцями до одного місця.

Чи ж не стоїмо ми як раса на тому самому місці що й перед віками, не відаючи про свободу, яка прийшла до нас?

Тисячі світлих мужів працювали, жили й умерли, щоби увільнить нас від пересудів, легковірности, незнання, всеж таки ми стоїмо на тому самому місці та не хочемо цінити свободи, що належить до нас.

Міліони з нас, звязані пересудами, подібні є до того слона — ланци вже зняті, а ми все ще стоїмо.

Шлях до мира, щасливости й всесвітнього поступу показали нам у своїх науках великі провідники, але ми все таки стоїмо на тому самому старому місці і боремось, ненавидимось, обманюємо, підозріваємо один одного й шкодимо собі взаїмно.

Тут і там видно маленький поступ; поступенно починаємо цінити свободу, яку нам дано знявши з нас давні окови. Поступ повільний.

Глядіть на свій власний ум. Чи ви використовуєте всі можливости, які є перед вами. Чи

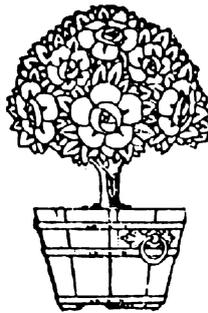
ви користуєтесь своїм розумом; щоби сконструювати себе, свої навички й діла задля своєї користі й користі других?

Коли ні, ви повинні симпатизувати з сим бідолашним слонем і пізнати наглядно, що так як ваш розум перевищує його що до величини відносно, так ви перевищуєте його в дурності, яка не добачує відповідної нагоди.

Ukrainian Michigan

Flowers Inc.

MICHIGAN AVE.

ДОБРА ДОЧКА.

—o—

У одного чоловіка дочка була дуже недобра. От, і пішла вона заміж у другу слободу. От він і пішов до їх у гості. Приходить, а дочка саме хліб з печи виймала та на лаві й поклала. Батько сидів-сидів, — не дає вона йому їсти. Той бідний батько голодний, а попросити їсти соромить ся.

От, дочка йому й каже:

— Спочиньте, тату, бо ви втомили ся. Лягайте отут на лаві!

Ну, батькови, хоч і не до снання, а вже ліг. Ліг, а голодному йому й не спить ся. Дочка чує, що батько не спить, повертаєть ся, та й питає:

— Чого се ви, тату, не спите?

А батько й каже:

— Не спить ся та хліб снить ся.

Натякає, бач, що їсти хоче.

А дочка тоді:

— Е, стривайте, тату, — то у вас у головах хліб лежить — от я зараз заберу.

Та й забрала, а батько так голодний і до дому пішов.

—o—

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC.,

required by the Act of August 24, 1912.

of „Enlighthenment” published monthly at Jersey City, N. J. for April 1st 1915.

NAME OF —

Editor, Dmytro Andreyko,

Managing Editor, Dmytro Andreyko,

Business Manager, Dmytro Andreyko,

Publisher, The Board of Education of the Ukrainian National Association, 83 Grand St.,
Jersey City, N. J.

Owners: The Ukrainian Nat'l Association, 83 Grand St., Jersey City, N. J.

Fraternal Order:

Dmytro Kapitula,

Semen Jadowski,

Michael Uhorchak,

Alex Sharshon,

Box 565, McAdoo, Pa.

83 Grand St., Jersey City, N. J.

83 Grand St., Jersey City, N. J.

524 Pine & Franklin Sts., Shamokin, Pa.

Known bondholders, mortgagees, and other security holders, holding 1 per cent or more
of total amount of bonds, mortgages, or other securities: No.

Dmytro Andreyko, editor and manager.

Sworn to and subscribed before me this 30st day of March, 1915.

Stefan Milanowycz

(Seal.)

Notary Public of N. J.

(My commission expires Aug. 1915).

ЗАХОДОМ ПРОСВІТИ У. Н. СОЮЗА

ВИХОДЯТЬ:

1. Місячні книжочки. Передплата в Злучених Державах виносить річно 75 цнт., а поза границями Зл. Держав річно \$1.00.
2. Газетна для дітей „Цвітка”. Виходить раз в місяць. Передплата в Зл. Державах виносить річно 75 цнт., а за границею \$1.00.

„ПРОСВІТА” У. Н. СОЮЗА МАЄ ДО ПРОДАЖИ:

1. Місячні книжочки, Річ. I. — 12 книжочок з року 1914 \$1.00
2. „Цвітка”, Річ. I. — 12 чисел з року 1914 75 цнт.
3. Сьвітові Перлини. Ч. 1. Л. Толстой. Де любов там і Бог. Оповіданє. 10 цнт.
„ „ Ч. 2. Джіовані Чіамполі. Сільська вчителька. Оповіданє. 10 цнт.
4. Тарас Шевченко. Кобзар в 2-ох томах \$1.60
5. Бедвін Сендс. „The Ukraine”. Історія України в англійській мові. \$1.00
6. А. Федорчук. Memorandum on the Ukrainian Question in its National Aspect. 50 цнт.
7. М. Чайковський. Про алькоголізм. 6 цнт.

Гроші належить слати або чеком або через моні-ордер, написані на:

„P R O S V I T A”

83 Grand St.,

Jersey City, N. J.